

De kvinnliga folkskollärarnas lönefråga.

Omkring 1860 började kvinnor anställas som folkskollärare och erhöilo då den för tjänsten avsedda lönen, d. v. s. lika med manlig folkskollärare, omkring 100 rdr om året jämte tjänlig bostad och nödigt bränsle samt kofoder. Från 1864 utgick den kontanta lönen med 400 rdr, vilket belopp vid 1873 års riksdag höjdes till 500 kr. Därjämte bestämdes, att ett ålderstillägg å 100 kr. skulle utgå efter 5 års ordinarie tjänst. Efter 1883 och 1885 års riksdagar blev grundlönen 600 kr., men först 1898 erhöilo folkskollärarna ett andra ålderstillägg å 100 kr. Vid 1900 års riksdag utbyttes kofodret mot 100 kr., varigenom grundlönen fastställdes till 700 kr., och nu beviljades ett tredje ålderstillägg, även det å 100 kr.

Att folkskollärarekåren med dessa löner stod vid svältgränsen känna de äldre medlemmarna av kåren noggsamt till. Värst var det naturligtvis för familjeförsörjarna, såväl de gifta manliga lärarna som ett ej ringa antal lärarinnor, änkor med barn att försörja samt de med försörjningsplikt mot föräldrar.

År 1906 föreslog dåvarande ecklesiastikminister, d:r Fridtjuv Berg, en begynnelselöen av 900 kr. för ordinarie folkskollärare, såväl manlig som kvinn-

lig, men olika ålderstillägg, 150 kr. för lärare och 100 kr. för lärarinna. Riksdagen beslöt i enlighet med förslaget. Denna åtskillnad — 150 kr. i slutlönen — var det första steget till olika lön för samma arbete och samma tjänst inom folkskolan. Oaktat vi lärarinnor förstodo motivet — att i någon mån avhjälpa nöden, där den var störst — kunde vi ej finna oss i, att vårt arbete som uppfostrare och undervisare för folkets barn, vilket av alla myndigheter erhållit erkännande, skulle genom en lägre lön stämplas mindrevärdigt.

Emellertid visade det sig snart, att även 1906 års lönereglering var fullkomligt otillfredsställande, då den till folkskollärarkåren tillmätta lönen icke gav rimlig ersättning varken för den långa utbildningstiden eller det krävande arbetet. Följden av landets njugghet mot denna kår var en alltjämt tilltagande lärarbrist. En ny, effektivare lönereglering var således nödvändig. Under förberedelserna härför sammankallade doktor Berg 1911 lärare och lärarinnor till en konferens om nya löneprinciper. Åsikten, att alla män böra betraktas som familjeförsörjare och därför erhålla högre lön för sitt arbete, hade han då själv kommit ifrån. I en till medlemmarna utdelad broschyr framställdes ett förslag till tredelning i löneavseende av kåren, grundat på de olika parternas behov: lön I åt manlig gift lärare, lön II (lägre) åt ogift manlig lärare och lön III (ännu lägre) åt kvinnlig folkskollärare.

Det orimliga i detta förslag, särskilt gentemot änka med försörjningsplikt mot barn ävensom det ohållbara i olika lön för tjänsten, beroende på växlande innehavare, framhölls av de i konferensen deltagande lärarinnorna. Slutligen enades man

om den numera s. k. familjeförsörjareprincipen, d. v. s. lika lön för manlig och kvinnlig ogift folkskollärare samt ett särskilt tillägg utanför lönen åt manlig och kvinnlig familjeförsörjare.

Denna princip låg till grund för lärarlönenämndens förslag till ny lönereglering år 1914. Krigsutbrottet och dyrtiden hindrade emellertid den påtänkta löneregleringen, och därmed följde en ny nödperiod för folkskollärarkåren. Först år 1917 och 1918 beviljade riksdagen tillfällig löneförbättring åt folkskolans undervisare — åt lärarinnorna resp. 150 och 400 kr. Äntligen — då lärarbristen alltjämt ökats — behjärtade riksdagen kårens nödläge. Vid 1918 års riksdag höjdes folkskollärarkårens löner i enlighet med den framlagda rege- ringspropositionen. Från och med följande år är lönen för manlig ord. folkskollärare 2,100 kr. jämte tre ålderstillägg å 300 kr. samt för kvinnlig folkskollärare 1,900 kr. jämte tre ålderstillägg å 200 kr. — skillnad således både i grundlön och ålderstillägg.

Dåvarande ecklesiastikminister, Värner Rydén, hade till grund för beräkningen av de föreslagna beloppen lagt dels den verkliga prisstegringen från 1906 till 1914, dels den prisstegring, som efter normala förhållanden skulle ägt rum från 1914 till 1918. Ehuru ökningen av folkskollärarkårens löner var avsevärd och den hittills största, som riksdagen beviljat, var den dock ej i nivå med det allmänna prisläget, varför redan 1919 utgick ett dyrtidstillägg å 600 kr. för manlig lärare och 400 kr. för lärarinna. Från och med 1920 utgår dyrtidstillägget efter samma grunder som för statens befattningshavare.

Som synes lämnades familjeförsörjarprincipen helt åsido vid 1918 års löneröglering. I dess ställe tillämpades »lön efter kön». Då kvinnor synnerligen väl lämpa sig för lärarkallet och deras arbete inom folkskolan visat sig vara fullgott samt dessutom deras utbildning, arbete och arbetstid äro så fullkomligt lika mannens inom samma yrke, är en löneskala efter kön för folkskolans lärarkår en oförrätt mot lärarinnorna. Läget 1918 var emellertid ett annat än nu sju år senare. Svårigheten att tillämpa familjeförsörjarprincipen inom den allmänna arbetsmarknaden samt högljudda protester från ogifta män hade orsakat dess tillbaka-visande. Sedan dess har principen »lika lön för befattningshavare i samma tjänsteställning» gått segrande fram i alla de germanska länderna, Norge, Danmark, Holland, Tyskland och Finland samt även — ehuru med inskränkning — tillämpats i vårt land vid bestämmande av lön för statsanställda kvinnor.

Att hänsyn behöver tagas till familjeförsörjares — kvinnligas såväl som manligas — större behov förnekas ej. I Danmark t. ex. beviljas familjeförsörjare dels skattefrihet, dels tillägg i olika former, men allt utanför lönen, som oeftergivligt bör vara lika för befattningshavare i samma tjänsteställning, oberoende av om tjänsten tillfälligtvis innehaves av en man eller en kvinna.

Av de kommittéer, som gjort utredningar angående folkskollärarkårens löneförhållanden, har gjorts det uttalandet, att denna kår icke har några befordringsmöjligheter i jämförelse med statens tjänstemän. Detta gäller i högsta grad om lärarinnorna. Manliga lärare — visserligen ett fåtal

jämfört med hela antalet — avancera till överlärare och folkskolinspektörer, då däremot de kvinnliga hittills så gott som helt utestängts från nämnda befordringar.

Möjlighet till biförtjänster saknas också för lärarinnorna i högre grad än för lärarna. Anställningarna som lärare i slöjd eller vid fortsättningsskolan ävensom organistbefattningarna räcka endast till för en del av kåren, och vanligen är det de manliga lärarna, som erhålla desamma. Undervisningen i kvinnlig slöjd i landskommunerna gives oftast som biförtjänst åt småskollärarinnorna, vilka dessutom med sin kortare tjänstgöringstid och mindre hemarbete bättre orka med arbete utanför tjänsten. Det merarbete, som de nämnda bisysslorna medför är avsevärt, varför den inkomst de giva rättvisligen ej bör inverka på bestämmandet av lönen för huvudbefattningen (den egentliga tjänsten). Då den fulla arbetskraften med åren avtar upphör den sista möjligheten till dylika biförtjänster.

Enligt förslag av 1920 års lärarlönekommitté placerades manlig folkskollärare i 10:e lönegraden av löneplan A samt kvinnlig folkskollärare i 11 a av löneplan B, vilket förslag i vad det rör lärarinnorna är baserat på då gällande lönebestämmelser. Av likalönsprincipens tillämpning vid löneregleringen för kvinnor i statens tjänst följer dess tillämpning även på de kommunalt anställda, varför självfallet manliga och kvinnliga folkskollärare böra placeras i samma lönegrad av det nu för män och kvinnor gemensamma löneplanet. 10:e grads tjänstemännen (nya 17:e graden) hava avlagt realskolexamen och därefter erhållit en

kortare fackutbildning. Nedanstående tabeller, grundade på uppgifter från samtliga kvinnliga folkskolseminarier visa, att fordringarna vid inträdesprövningen är något högre än kunskaperna för realskolexamen och normalskolkompetens, i det att under åren 1915—1923 intogos endast resp. 58,05 % och 59,25 % av samtliga inträdessökande med realskolexamen och normalskolkompetens. Den därpå följande fackutbildningen, 4 år, är väsentligt längre än ovan nämnda statstjänstemäns, varför folkskollärarkåren är väl meriterad för samma placering som de.

**Inträdessökande till första klassen i statens seminarier
åren 1915—1923.**

	Inträdes-sökande		Inträdes-sökande med realskole-examen		Inträdes-sökande med normalskole-kompetens		Inträdessö-kande, som på annat sätt skaffat sig jämför-liga kunskaper	
	Hela antalet	In-tagna	Hela antalet	In-tagna	Hela antalet	In-tagna	Hela antalet	In-tagna
1915.....	439	190	45	29	56	36	338	125
1916.....	420	189	28	19	56	42	336	128
1917.....	382	184	40	29	27	17	315	138
1918.....	397	204	29	20	31	20	337	164
1919.....	493	232	41	26	28	21	424	185
1920.....	468	258	35	30	34	28	399	200
1921.....	570	297	76	62	55	39	439	196
1922.....	721	296	122	62	81	41	518	193
1923.....	940	287	173	65	194	89	573	133
Summa	4830	2137	589	342	562	333	3679	1462

**Inträdessökande vid de särskilda seminarierna
åren 1915—1923.**

	Inträdessökande		Inträdessökande med realskoleexamen		Inträdessökande med normalskoleexamen		Inträdessökande, som på annat sätt skaffat sig jämförbara kunskaper	
	Hela antalet	In-tagna	Hela antalet	In-tagna	Hela antalet	In-tagna	Hela antalet	In-tagna
Stockh. .	682	260	116	51	138	64	428	145
Kalmar..	753	216	95	32	80	37	578	147
Landskr.	700	344	93	71	84	64	523	209
Skara ...	770	335	77	47	99	70	594	218
Falun ...	1022	523	110	71	128	73	784	379
Umeå ...	728	345	59	40	27	19	642	286
Luleå ...	175	114	39	30	6	6	130	78
Summa	4830	2137	589	342	562	333	3679	1462

**CENTRALSTYRELSEN FÖR SVERIGES FOLK-
SKOLLÄRARINNEFÖRBUND.**

Maria Jönsson,
ordf.

Gerda Nystedt,
sekr.